

Dragørs første blegere

Hans Jansen Tydsk var født den 1. september 1828 og døde 14. november 1874, var sømand.

I hans hjem på hjørnet af Sct. Gertrudsgade og Lille Kongensgade [i dag Bymandsgade og Blegerstræde] i Dragør, stod en væv lavet af egetræ.

Der stod lignende væve i mange hjem i Dragør, og husene havde, for at give lys til vævningen, mange vinduer. Her vævede man bl. a. hvidevarer, som slet ikke var hvide i begyndelsen, men derimod fyldt med melklister, der var nødvendigt under vævningen.

Man havde naturligvis næsten fra tidernes morgen gjort den iagttagelse, at solen blegede. Det gjaldt både træ og ben og meget andet, men også det lagenlærred, man vævede. Det var gråt, når det var færdigt fra væven, men det skulle gerne være smukt hvidt, når det blev taget i brug.

Man har i begyndelsen hængt tøjet ud i solen. Fra jævnlig vask af tøjet vidste man, at det hjalp på blegningen at vaske eller i hvert fald koge tøjet først, også fordi melklisteret, appreturen, skulle vaskes ud af tøjet for at få det blødt.

Der opstod hurtigt et behov for at få tøjet bredt ud i solen, og da helst på græs, der ikke gjorde tøjet så snavset. Men lagt på græsset tørrede det langsomt, og dug og regn bevirkede, at tøjet var mere vådt end tørt. Derfor var løsningen, at man spændte tøjet ud et lille stykke over græstæppet, der jo i hvert fald ikke støvede i blæsevej.

Blegning på Sydstranden

I byen Dragør var der med den tætte bebyggelse og de meget små gårdhaver kun ringe mulighed for at få bleget ret meget lærred.

Men syd for Dragør lå engene. Det var et ret bredt stykke strandeng - hævet havbund - der strakte sig fra Dragør og flere kilometer langs kysten mod sydvest.

Dette område var yderst velegnet, også af den grund, at græsset på disse områder ikke blev så højt. Og så var der jo foreløbig nok af det. Endvidere ejedes det af kommunen.

Dragør var et lille bysamfund, der ernærede sig ved fiskeri, lodseri og søfart. Udenom byen var bondejorden, der jo i væsentlig grad blev brugt til dyrkning af grøntsager, men også til græsning for kreaturer.

Bønderne klarede sig økonomisk godt. De har vel først fået folk i Dragør til at blege for dem, når de havde vævet deres hvidevarer. Men senere bestilte de i Dragør-hjemmene deres forbrug af lærred m.m. vævet og bleget. På den måde udviklede der sig i Dragør en slags hjemmeindustri, der kom manges en fattig familie til gavn.

Det var konerne og mest de voksne døtre, der vævede, og i de hjem, hvor en forsørger var blevet på søen, var det en nødvendighed at tjene til livets ophold. Bønder fra Store Magleby, Tømmerup og Maglebylille kom til Dragør og bestilte lagenlærred.

Dragørlærred i København

Dragørs ry for fine hvidevarer fløj til hovedstaden. Større firmaer fra København og på Frederiksberg kom til Dragør efter smukke, bløde hvidevarer. Men nu slog hjemmewævningen ikke til længere. Firmaerne Wessel & Vett (Magasin du Nord), C. Olesen, Block & Andresen m.fl. leverede selv lærredet, som kom fra udlandet, og det blev Dragør-boernes arbejde at blege det.

Hans Jansen har aldrig deltaget i blegning, men hans kone, Ehm Niels Jeppesens (1824-1899), har. Det er uvist, hvornår hun begyndte på den egentlige blegning, men hendes eneste søn, Niels Hansen Jans (1861-1938), var bleger.

En søn, John, døde som dreng. Han havde været på isen, var gået igennem, og turde ikke komme hjem med våde strømper. Han sad på en trappe til de blev nogenlunde tørre. Dette kostede ham en lungebetændelse, som han døde af.

Niels Hansen Jans var først sin mors hjælper, siden blev det omvendt. Da hun var blevet enke og så gammel, at det kneb for hende at være med i arbejdet mere, søgte hun kommunen om alderdomshjælp. Hun blev allernådigst tilkendt 2 kr. - om måneden.

Da hun henvendte sig til kommunen og spurgte, hvordan andre kunne opnå 4 kr., blev der svaret at det var kaptajnskerne, og de var vant til at leve på en anden måde end hun; desuden havde hun jo en søn, der kunne forsørge hende. At hendes søn på daværende tidspunkt var gift og havde fem børn - senere blev der tre mere - blev der ikke taget hensyn til.

Niels Hansen Jans havde altså otte børn, hvoraf de seks endnu i skrivende stund lever. Nummer fire i flokken og den ældste søn - min svigerfar og kilde - hedder Hans Jansen, alle børnene blev døbt Jansen. Hans Jansen blev født d. 31 maj 1896.

Da han var dreng og ung oplevede han blegningens største tid. Fra barndommen husker han bl. a., at hans farmor og hans far travede til Frederiksberg med hver sin rulle færdigbleget lærred på nakken.

Her inkasserede de 3 kr. pr. rulle, hvorefter de travede hjem til Dragør. Skulle de betale for transporten, tog det et for stort indhug i pengebeholdningen, men det hændte, at de kom op at køre med en bondevogn.

Vognlæs fulde af lærred

Blegningen foregik på den måde, at det ublegede lærred blev leveret af firmaerne til blegeren.

I starten - d.v.s. op mod århundredskiftet - var der tale om beskedne mængder, selv om en rulle lagenlærred på 60 alen - ca. 38 meter dobbelt bredde - forekom en Dragør'er at være en kolossal mængde.

Men allerede i begyndelsen af dette århundrede drejede det sig om hestevognslæs. Meget af det var lagenlærred, men der var også noget, der blev brugt til håndklæder og noget smalt mønstret, der blev brugt til servietter. En del af det gik til salg i forretninger og stormagasiner, men der var også en del af det, der blev brugt på hospitaler og andre institutioner.

For overhovedet at kunne væve tøj, skulle trådene som nævnt gå gennem et bad af appretur. I modsat fald ville trådene flosse op og vævningen vanskeliggøres.

Man appreterer stadig hør- og bomuldstoffer under væveprocessen, men et vis indhold af appretur gør navnlig bomuldstoffer mere fyldige, fyldigheden forsvinder desværre blot ved vask. Når hvidevarerne nåede frem til blegeren, var det ikke alene gråt, men altså også stift.

Hankning

Først skulle der imidlertid hankes, dvs. at der skulle syes hanke i siderne af stoffet med ret korte mellemrum.

Hankene blev lavet af sejl garn, først kasseret sejl garn, som havde været benyttet til pakker og varer til firmaerne, men senere fik man kraftigt sejl garn i nøgler. Hankene blev brugt flere år, hvis de stadig duede.

Hele familien deltog i hankningen, de store piger og de gamle kunne være med her. Ofte foregik det om aftenen, samtidig med at man snakkede og fortalte, og ind imellem kom der nok også noget bysladder.

Blegeprocessen

Dernæst blev tøjjet kogt i en kraftig sodaopløsning. Dette gik i begyndelsen for sig i køkkenerne, der ofte var meget små. Masser af vand blev båret ind, og masser af vand blev båret ud. Køkkenerne var konstant fugtige

af damp.

For at lette arbejdet, førte man tykke vandrør fra pumpen i gården ind i køkkenet og senere ind i "bøgehuset". Det vand, der blev båret ud, blev hældt i rendestenen i gården, hvorfra det løb ud på gaden og langs gadens rendesten og videre i byens overfladeafløbssystem, som det var vægterens opgave at feje med mellemrum.

Efter første kogning var vandet sort, og ved afkøling blev det levret af "slette", som man kaldte appreturen. Herefter blev tøjet skyllet flere gange.

Niels Hansen Jans og andre blegere opførte i forbindelse med deres små huse et specielt vaskehus til blegetøjet. Her blev der opstillet en stor tønde af bøgetræ, "bøgetønden". Den havde fornedet en spuns hvor igennem vandet kunne tappes af. Husene kaldes den dag i dag "bøgehuse".

Det våde lærred blev læsset på trillebøre eller, hvis man var heldigere, på hestevogne og kørt ud i vandet på den flade strand syd for Dragør. Her blev lærredet skyllet godt igennem igen og kørt op på "Blegen" og spændt ud her.

Vinterarbejde

I vinterens løb havde blegerne og deres store børn samlet træ langs kysten. Det gjaldt om at være først langs stranden, når der var pålandsvind med storm. Det dårligste træ blev brugt til at fyre under "Bøgetønden" med, det bedste blev brugt til at snitte kraftige pløkke af.

Dette snittearbejde var jo også noget, man lavede om vinteren. Træpløkkene blev stukket igennem hankene, og to mand halede af alle kræfter i hver sin side for at spænde lærredet ud, idet pløkkene blev slået i jorden. Det skete - omend kun sjældent - at blegerne var stærkere end lærredet.

Her lå så de lange baner af lærred af forskellig slags udsat for vejr og vind. Solen blegede, og regnen slog yderligere urenheder ud af stofferne.

3-4 gange "bys"

Af og til kunne en storm rive noget af det af, så blegerne måtte ud og bjærge det. Det skete ikke så sjældent, at en hvirvelstorm har trukket en ende af lærredet op i luften, så 20 meter af en længde stod lodret til vejrs.

I solskin skete det, at lærkeunger forvildede sig op på lærredet, men den stærke varme var for meget for dem. De tørrede simpelthen ud og døde i løbet af kort tid, hvis ikke de fik basket sig ned i græsset.

Efter 14 dages forløb blev lærredet kørt hjem, og det var så første "bys". Derefter fulgte anden og tredje "bys". Hele forestillingen blev gentaget med kogning, skylning og udspænding på "Blegen". Efter tredje omgang var lærredet hvidt og blødt (var det ikke det matte man tage en omgang mere).

Man sluttede af med at skrubbe tøjet for fugleklatter og andet snavs. Herefter blev hankene fjernet og gemt, tøjet blev rullet sammen, og var så færdigt til afhentning.

Den kommunale "bleg"

Efterhånden som man opdagede, at man kunne få det daglige brød ved at blege, blev der flere blegere i Dragør. En overgang, i tiden i begyndelsen af århundredet, var der så mange blegere, at det var svært at finde blegeplads.

Kommunen udlejede "Blegen" på Dragør Sydstrand til de forskellige blegere. Dette område var med dets beliggenhed langs vandet det bedste. Men det slog ikke til.

Engarealerne vest og nordvest for Dragør, der jo ejedes af bønderne, blev indtaget til blegning. Men da der var rift om arealerne blev der hvert i forår af bønderne holdt auktion. Man bød på en "bleg", et område af en vis

størrelse, og buddet kom ofte op på 80 kr. for en sæson.

Arbejde ved siden af blegeriet

Blegeri var ikke noget fedt job. Niels Hansen Jans måtte som så mange andre søge andet arbejde om vinteren for at klare det daglige brød til sin familie. Han hjalp fiskerne af og til, gik af og til selv på fiskeri, og når stormene med pålandsvind - navnlig fra nordøst - drev store mængder tang ind i havnen, deltog han med at flåde tangmasserne ud.

Det skete endvidere ikke sjældent, at skibe strandede - det var jo i sejlskibenes tid - og her deltog Niels Hansen Jans som fast mand i arbejdet med at omlaste skibenes last i pramme, og tilbagelastning, når skibet var bragt flot.

Sommetider drejede det sig kun om at redde så meget af lasten som muligt, inden skibet blev slået i stykker af søerne.

På trods af at blegningen kun gav noget i sommerhalvåret og at vinterhalvåret gik, som det kunne, har hans børn i modsætning til en del af deres jævnaldrende aldrig gået sultne i seng.

Der var små kår, men der var det nødvendigste tøj til alle otte børn. I den forbindelse kan Hans Jansen berette om en fiskerfamilie, hvor børnene stod tidligt op om morgenen, for der var ikke strømper til alle, så de, der kom sidst op, fik kun laser på benene. Alligevel var de småfolk.

Da Hans Jansen kom i skole, var der naturligvis ikke penge til bøger. Der blev derfor sat et stempel - som sædvane var - i de bøger, han fik udleveret: "Tilhører Dragør Fattigvæsen".

Dragørs sidste bleger

Allerede som stor dreng var Hans Jansen sin fars hjælper ved blegeriet. Dette fortsatte, indtil første verdenskrig i nogle år satte en stopper for virksomheden. Erhvervet blev genoptaget, da man igen kunne få stoffer hjem fra udlandet.

Få år efter krigen giftede Hans Jansen sig med Trein Olivia Olsen, datteren af en anden bleger, Chrilles Olsen.

Efter nogle år i tyverne og trediverne, hvor der endnu lå lærred på "Blegen" på Sydstranden - det var nu ikke nødvendigt at leje enge af bønderne - blev blegning af lærred i stadig større grad foretaget på fabrikkerne med blegemidler, og blegningen i Dragør ebbede ud.

Hans Jansen, der ved siden af blegeriet havde ernæret sig på forskellig måde - bl. a. som tjener - blev nu væver på Wieders væveri i Dragør.

Med hans overgang til andet erhverv - han var den sidste bleger i Dragør - forsvandt en hjemmeindustri, hvis levetid var relativ kort, som blussede stærkt op de første 15 år af dette århundrede og som døde sidst i trediverne.